

**DIMENSIUNEA EDUCAȚIONAL-MORALĂ A LITERATURII –
PERSPECTIVE ȘI IMPLICAȚII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR**
THE EDUCATIONAL-MORAL DIMENSION OF LITERATURE - PERSPECTIVES
AND IMPLICATIONS IN PRIMARY EDUCATION

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.37](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.37)

Prof. univ. dr. habil. DORIN OPRÎȘ
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Drd. ADINA POPOVICI
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Abstract: *Moral education of children has always been a concern of parents, teachers and society in general. Its importance derives from the fact that, done thoroughly, it significantly contributes to the building of a healthy society, and its role is highlighted even more strongly in recent times, when we witness a blurring of values, today's young people being often exposed to influences that they cannot resist unless they have at hand mechanisms to help them distinguish good from evil. That is why researchers from all over the world are looking for new ways to effectively achieve moral education, able to give learning a more attractive appearance and increase the student's degree of motivation, given that the continuous transformation of society entails the need to update the way the educational process is carried out. One of the characteristics of the primary school student is the ease and efficiency of learning. Although in the early school years its understanding is limited to concrete notions, in the last period of the primary cycle the transition to the abstract level is carried out. It is also during this time that the first forms of moral judgment appear, the child developing criteria for assessing his own behaviour and those around him. The tendency to imitate, present in the students of the junior school, as well as the attachment they show for the teacher can be used in the teacher's mission to shape the moral character of his students. A multitude of studies carried out in the educational space highlight the positive impact that literary texts have on the development of the moral character of children, especially in the case of those of primary classes. Beyond the fact that literature covers the child's need for the imaginary, it leads him to come into contact with good and evil, works often reflecting the behaviours of the characters. Readings provide models, but also antimodels, helping the child to gradually form his own scale of values. In addition to the pleasure of reading the text, literature creates a framework for spiritual experience and reflection. By translating into the structure of the character, the little reader can experience the consequences of immoral behaviour or, on the contrary, experience the satisfaction of desirable behaviour. Since literature addresses the emotions of children, it becomes an effective tool in shaping conscience and moral conduct, having a significant educational power. Often seen as a collection of teachings, literature has always conveyed values, having the ability to shape children morally in a sometimes involuntary manner, but it is necessary for the school to exploit these values purposefully and rigorously.*

Keywords: *education; primary school; moral; literature; children*

1. Educația morală, o dimensiune fundamentală a actului pedagogic

Educația morală a copiilor a reprezentat întotdeauna o preocupare a părinților, a profesorilor și a societății, în general. Importanța ei derivă din faptul că, realizată în mod temeinic, contribuie semnificativ la construirea unei societăți sănătoase, iar rolul său se reliefează și mai pregnant în ultima vreme, când asistăm la o estompere a valorilor, tinerii de azi fiind de multe ori expuși unor influențe cărora nu le pot rezista decât dacă au la îndemână mecanisme care să-i ajute să distingă binele de rău. De aceea, cercetători din întreaga lume caută noi modalități de realizare eficientă a educației morale, în măsură să confere învățării un aspect mai atractiv și să crească gradul de motivație al elevului, dat fiind faptul că transformarea continuă a societății atrage după sine nevoia de actualizare a modului în care se desfășoară procesul educativ.

Dimensiunea morală a educației urmărește să dezvolte personalitatea umană din punct de vedere moral, astfel încât individul să ajungă la interiorizarea moralei sociale. Acest proces este unul de mare complexitate¹, ce presupune o filtrare a determinărilor care vin dinspre morala socială, dar și o completare a lor cu cele de ordin subiectiv, ce derivă din trăirile interioare ale ființei umane. Unul dintre cele mai importante obiective ale educației morale este îmbunătățirea credințelor morale, a valorilor și a comportamentului tinerilor membri ai societății².

Numită „educația însăși”³, educația morală constituie conturarea cadrului potrivit interiorizării componentelor moralei sociale în personalitatea morală a celui educat, construirii și stabilizării profilului moral al acestuia, în funcție de cerințele societății⁴. David Hume⁵ susține că o societate sănătoasă poate fi construită doar atunci când membrii săi manifestă respect față de valorile și principiile morale, cu alte cuvinte existența unei societăți este condiționată de împărtășirea unor virtuți de către indivizii care o alcătuiesc.

Datorită educației morale, omul poate distinge binele de rău, ea fiind o nevoie de bază în societatea modernă, în care se observă din ce în ce mai clar o estompere a valorilor și o distorsionare a acestora⁶, din cauza consumerismului pronunțat, a influenței negative pe care mass-media o are uneori⁷, a folosirii inadecvate a mijloacelor tehnice de informare. Tocmai de aceea, se impune o

¹ Opreș, D., & Popovici, A. O., *Study on the Level of Satisfaction and Expectations of Teachers towards the Use of Supporting Texts and Storytelling in Moral Education in Primary Education*, în *Pedagogika-Pedagogy*, 97(1), 2025, pp. 27–41.

² Rehren, P., & Sauer, H., *Another Brick in the Wall? Moral Education, Social Learning, and Moral Progress*, în *Ethical Theory and Moral Practice*, 27(2), 2022, pp. 25–40.

³ Reboul, O., *La philosophie de l'éducation*, Paris, Presses Universitaires de France, 1976, p. 108.

⁴ Nicola, I., *Tratat de pedagogie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 135.

⁵ Hume, D., *An Enquiry Concerning Human Understanding*, New York, Oxford University Press, 2007, pp. 67–68.

⁶ Santoni de Sio, F., *Artificial Intelligence and the Future of Work: Mapping the Ethical Issues*, în *The Journal of Ethics*, 28(3), 2024, pp. 407–427.

⁷ Vertel, A., Korolenko, V., Shapovalova, O., & Bereziuk, T., *The Role of the Family in the Education and Upbringing of Children*, în *Cadernos de Educação Tecnologia e Sociedade*, 17(se1), 2024, pp. 54–64.

educație morală bine realizată, pentru a oferi tinerilor instrumente și mecanisme care să-i ajute să judece în diferite contexte, să aleagă responsabil și să poată lua deciziile corecte⁸.

2. Învățământului primar – etapă esențială în formarea morală a copilului

Educația morală a copiilor nu poate fi vreodată considerată a fi exagerată, aceștia fiind membrii societății de mâine. A-i ajuta să-și dezvolte întregul potențial, ca cetățeni, este o prioritate atât pentru părinți, cât și pentru cadrele didactice și, nu în ultimul rând, pentru comunitate⁹. De altfel, educația și creșterea au, într-un mod sau altul o dimensiune morală. Scopul central al educației, fie că vorbim de cea a secolelor trecute sau de cea prezentă este de a transmite valori morale celor mici. Deși interacțiunea dintre factorii care influențează atitudinea față de sine și față de ceilalți este complexă, intervențiile din partea adulților, chiar și cele de scurtă durată pot fi eficiente. Valorile morale sunt standarde care ajută o persoană să decidă ce este bine și ce este rău. Această înțelegere este necesară pentru a face alegerile potrivite și corecte în viața de zi cu zi¹⁰.

Una din caracteristicile elevului din învățământul primar este ușurința și eficiența învățării. Deși în primii ani de școală înțelegerea sa este limitată la noțiuni concrete, în ultima perioadă a ciclului primar se realizează trecerea către nivelul abstract. Tot în acest interval de timp apar cele dintâi forme ale judecății morale, copilul elaborând criterii de apreciere a propriului comportament și a celor din jurul său. Tendința de a imita, prezentă la elevii de școlaritate mică, precum și atașamentul pe care-l manifestă pentru cadrul didactic pot fi folosite în misiunea învățătorului de a modela caracterul moral al elevilor săi.

O dezvoltare armonioasă a copilului la o vârstă fragedă îl ajută să devină un om de calitate la maturitate. Primii ani de școală reprezintă o etapă critică și foarte importantă în șlefuirea caracterului celui mic. Educația morală constituie un efort al educatorului de a-l face pe elev să înțeleagă semnificația binelui și a răului, caracterul reflectându-se în comportament, iar la rândul său, acest comportamentul poate influența grupul social din care copilul face parte¹¹.

3. Literatura, mijloc de transmitere a valorilor morale

Textele literare au fost întotdeauna o modalitate de a educa, de a forma și de a dezvolta caracterul moral al oamenilor, de a transmite valorile din generație în generație. Ele nu reprezintă doar un instrument care deconectează de la problemele

⁸ Opriș, D., Opriș, M., & Fântână, A., *Moral values and the quantitative dimension of the friendship relationship between adolescents*, în *ICERI2022 Proceedings*, 2022, pp. 4853–4858.

⁹ Opriș, D., *Valori, educație, societate. Cercetări de pedagogie aplicată*, București, Eikon, 2024, p.36.

¹⁰ Olha P. Tretiak, Liudmyla I. Melenets, Viktoriia M. Shcherbyna, Olena V. Poliakova, Larysa V. Kravchuk, *The role of instilling moral values in primary schoolchildren*, *Revista de la Universidad del Zulia*, 3ª época, Año 12, N° 35, 2021, pp. 37–62.

¹¹ Manshur, Fadlil Munawwar, *The Function of Fables for Early Children's Character Education*, *Journal of Media & Management*, 2023, pp. 56-58.

vieții de zi cu zi și induc cititorul într-o lume care să-l destindă, ci îi trezește subconștientul, care aduce în planul conștientului anumite aspecte ce trebuie înțelese, clarificate, interiorizate. Astfel, copilul devine capabil să înțeleagă nuanțele vieții, își dezvoltă sensibilitatea, iar valorile morale pot fi transmise într-un mod mult mai facil către o persoană emotivă și sensibilă¹². Literatura îndeplinește cu succes această misiune. Ea creează anumite vibrații pozitive care-l fac pe cititor sau pe ascultător să-și dorească să adopte valoarea cu care a intrat în contact, indusă prin opera parcursă.

Educația celor mici s-a sprijinit de-a lungul secolelor pe povești sau poezii, mai întâi transmise prin viu grai, iar mai apoi prin intermediul tiparului, apariția acestuia constituind un moment în care rolul și responsabilitatea literaturii s-au accentuat¹³, ea jucând un rol crucial în șlefuirea și în cultivarea credințelor, a convingerilor de natură estetică, morală, culturală. În perioada nașterii literaturii și o bună bucată de timp după aceasta, nu existau texte concepute special pentru copii și, chiar dacă am admite că literatura pentru copii exista la vremea respectivă, ar fi destul de greu de demonstrat că acele texte erau menite să influențeze formarea morală a copilului¹⁴. De multe ori, poveștile și poeziile au fost utilizate de părinți și educatori în diferite scopuri: de la a-i liniști și a-i stimula pe copii, până la a-i învăța să citească. Se pare că, deși uneori personajele sau evenimentele pot fi chiar ciudate sau fabuloase, scaldându-se în teme misterioase și întunecate, ele constituie totuși lecții de învățat. Astfel, nu e surprinzător faptul că unii editori aleg povești¹⁵ și le reinterpretează, astfel încât anumite elemente problematice sunt eliminate, iar povestea devine explicită. Nu doar că sunt folosite de profesori și de părinți pentru a-i angaja pe copii în diferite forme de lectură, dar sunt gândite să deschidă spațiu de discuții pe teme dificile, precum trădarea, lăcomia, vanitatea etc. Acestea nu pot fi prezentate celor mici ca probleme filozofice ori întrebări empirice, dar sunt aduse în prim-plan prin subiect și personaje.

Conceptul de literatură pentru copii cunoaște mai multe definiții. Fadiman¹⁶ include în această categorie cărți ilustrate și orice alte texte scrise special pentru copii, iar Reimer¹⁷ susține că aceasta reprezintă orice material scris sau produs pentru informarea sau delectarea copiilor și a tinerilor adulți. Conform lui Signes et al.¹⁸, literatura pentru copii este constituită din narațiuni ce pot fi prezentate în formă orală sau scrisă, pe care cititorii de vârstă mică le consideră

¹² Hemraj, *Moral Education through Literature with Special Reference to Novels of D.H. Lawrence*, în *Global Journal of Human-Social Science: G, Linguistics & Education*, 19(10), 2019, pp. 167-182.

¹³ Nargis, Khan, *Role of Literature in Moral Development*, *International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL)*, Vol. 2(3), 2014, pp. 6-9.

¹⁴ Grenby, M., *The Origins of Children's Literature*, 2014, <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/the-origins-of-childrens-literature>.

¹⁵ Carter, A., *The Fairy Tales of Charles Perrault*, London, Penguin Modern Classics, 2008, p. 54.

¹⁶ Fadiman, C., *Children's literature*, în *Encyclopædia Britannica*, 2017, p. 73.

¹⁷ Reimer, V. P., *Hidden children: Using children's literature to develop understanding and empathy toward children of incarcerated parents*, *Language and Literacy*, 21(1), 2019, pp. 98-121.

¹⁸ Signes, M., Kazmierczak, M., Amado, L., Acereda, A., & Bártoli, L., *Children's literature and education in values: Self-esteem as the basis for a resilient attitude*, *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 12(3(45)), 2017, pp. 13-22.

interesante, iar Nikolajeva¹⁹ o definește ca fiind o ramură a literaturii ce are scopul de a amuza, a educa și a inspira cititorul, de la naștere până la adolescență.

Incluzând atât lucrări fantastice, cât și texte realiste, literatura pentru copii este o cale ca aceștia să-și descopere preferințele, să călătorească în diferite dimensiuni, să obțină cunoaștere, furnizată de diferite experiențe. Autorii dispun de o varietate de tehnici pentru a-l ține aproape pe copil, iar personajele sunt esențiale pentru nucleul fiecărei opere. Acest tip de literatură excelează în crearea de personaje notabile, care cresc, învață și fac față provocărilor. Urmărindu-le călătoria, copilul este condus către anumite valori morale, prin temele abordate, prin portretele personajelor, prin limbaj figurat și simbolism, iar textele funcționează ca un catalizator în dezvoltarea emoțională și imaginativă a copiilor²⁰.

Poveștile și poeziile copilăriei constituie o parte importantă a procesului de învățare pentru cei mici. Îi ajută să se înțeleagă mai bine pe ei înșiși și pe ceilalți, să exploreze lumea, le dezvoltă creativitatea și le stimulează dorința de a cunoaște, le provoacă emoții puternice.

Din punct de vedere pedagogic, textele literare pot oferi copiilor informații despre lumea înconjurătoare, pot contribui la dezvoltarea vocabularului celor mici, le pot dezvolta anumite capacități lingvistice. Prin prezentarea unor situații fictive care se aliniază problemelor reale ale copiilor, textele literare le permit acestora să se simtă confortabil în diferite circumstanțe, le conferă siguranță emoțională și le oferă variante eficace de a face față conflictelor interne sau externe. Prin intermediul literaturii, copilul poate călători în alte lumi și realități, pe care nu le-a mai întâlnit și poate lua contact cu evenimente pe care nu le-a experimentat. Călătorind prin gândurile și perspectivele autorilor, copilul poate trăi ceea ce și-au imaginat aceștia. Mai mult decât atât, autorul poate insista pe un anumit punct de vedere asupra lucrurilor, pe care vrea să-l transmită și accentuează învățătura pe care vrea s-o ofere, punând personajele în diferite situații și manevrându-le cu abilitate, astfel încât să-l facă pe copil să înțeleagă consecințele comportamentului greșit sau avantajele celui corect. Astfel, legătura dintre literatură și realitate este exploatată în scop educativ.

Exemplul moral pe care-l oferă modelele are, în mod clar și absolut, un loc aparte în educația școlară. Lumea întreagă se așteaptă ca profesorii, ca și părinții, să fie modele pozitive pentru copii. Însă, nu întotdeauna aceștia îndeplinesc toate condițiile pentru a fi exemplul pozitiv perfect, și, mai mult decât atât, nu putem fi niciodată siguri că cei mici vor alege modelul sau antimodelul pentru a-l urma. În acest sens, literatura oferă un spațiu mai larg de explorare pentru cei mici. Ea poate compensa lipsa modelelor din viața reală a copiilor, prezentând comportamentele personajelor, eroi cu care elevii se pot identifica. Annas²¹ diferențiază acțiunea de a

¹⁹ Nikolajeva, M., *Fantasy Literature and Fairy Tales*, în *The Oxford Companion to Fairy Tales*, Oxford, Oxford University Press, 2000, pp. 78-86.

²⁰ Afash, H., *Pedagogical Dimensions of Children Literature Fostering Learning and Development*, în *Scientific Collection «InterConf+»*, 41(185), 2024, pp. 117-128.

²¹ Annas, J., *Intelligent Virtue*, Oxford, Oxford University Press, 2011, pp. 23-24.

imita unele comportamente ale modelului de cea de a urma modelul respectiv. În timp ce imitarea reprezintă reproducerea inconștientă a manifestărilor virtuozitate ale unui model, urmarea modelului este reproducerea în manieră conștientă a motivelor acelor acțiuni. Deși oamenii nu pot deveni virtuozii doar prin imitare, întrucât aceasta nu le permite să-și însușească motivele pentru care să acționeze corect, această etapă este văzută ca fiind primul pas în dezvoltarea morală.

Pe de altă parte, poveștile sunt mai ușor de înțeles prin comparație cu noțiunile sau teoriile abstracte și pot deveni instrumente speciale care redau realitatea într-o formă mai ușor de perceput. Educația implică reprezentarea intenționată a unor aspecte ale realității, literatura devenind astfel un spațiu imaginar pentru explorare pedagogică. În cadrul acestui spațiu, structurile pedagogice nu sunt simple depozite de lecții morale, ele constituie simplificări ale fenomenelor complexe, în care educatorul trebuie să aleagă cu grijă ce interpretări sunt semnificative, ținând cont de faptul că există mai multe modalități de a citi un text, că întotdeauna o operă conține mai mult decât se poate spune, deși în scop pedagogic se impun unele restricții²².

Textele morale sunt adesea utilizate ca mijloace de educație morală în educația copiilor²³, facilitând reflecția morală²⁴. Cei mici extrag mai multe informații legate de o valoare dintr-un comportament încadrat într-un anumit context²⁵, decât dacă acestea le sunt expuse la nivel teoretic. De asemenea, povestirile de factură morală reprezintă o modalitate de a comunica eventualele consecințe ale acțiunilor noastre și de a accentua comportamentele dezirabile.

O multitudine de studii desfășurate în spațiul educațional au confirmat faptul că textele literare au un impact pozitiv asupra dezvoltării caracterului moral al copiilor, mai ales la vârsta corespunzătoare claselor primare. Dincolo de faptul că literatura acoperă nevoia copilului de imaginar, aceasta îl determină să intre în contact cu binele și cu răul, operele reflectând adesea comportamentele personajelor. Lecturile oferă modele, dar și antimodele, ajutându-l pe copil să-și formeze treptat propria scară de valori. Pe lângă plăcerea pe care o produce parcurgerea textului, literatura creează un cadru de trăire spirituală și de reflecție. Transpunându-se în structura personajului, micul cititor poate trăi consecințele comportamentului imoral sau, din contră, poate experimenta satisfacția unei conduite dezirabile. Întrucât literatura se adresează emoțiilor copiilor, ea devine o unealtă eficientă în modelarea conștiinței și a conduitei morale, având o însemnată putere educativă.

Se poate observa în ultima vreme un interes crescut față de dimensiunea morală a literaturii. Dincolo de faptul că micul cititor poate prelua idei și practici

²² Lewin, D., *Between horror and boredom: fairy tales and moral education*, în *Ethics and Education*, 15(2), 2020, pp. 213–231.

²³ Walker, C. M., & Lombrozo, T., *Explaining the moral of the story*, *Cognition*, 2017, p. 266–281.

²⁴ Sandvik, M. R., *Sport, stories, and morality: A Rortyan approach to doping ethics*, *Journal of the Philosophy of Sport*, 2019, p. 383–400.

²⁵ Liang, M., Wang, Q., & Zhou, Y., *The Influence of Different Types of Moral Stories on Honest Behaviour in Children*, *Behavioral Sciences*, 2025, p. 178.

de la alții, stând singur în fața unei cărți, se vorbește despre practici colective de parcurgere a unei opere, de cititul în grup²⁶. Acesta poate lărgi și dezvolta percepțiile morale și imaginația elevilor, făcându-i responsabili față de text, față de ceilalți colegi și față de restul lumii. Percepția morală implică a vedea și a evalua relevanța morală a situațiilor. Imaginația morală presupune a vedea cum alții definesc și urmăresc binele. Oamenii determină relevanța morală a fenomenelor nu doar descriind realitatea, ci și interpretând-o. Perceperea unor situații din literatură și din lumea reală poate implica adaptarea la concepte generale (ca, de exemplu, reguli sau norme), dar conceptele nu determină toate aspectele percepției. Prin literatură, copilul poate observa detaliile unei situații prezentate și reflecta asupra semnificațiilor ei morale²⁷. Legată de percepția morală este imaginația morală, definită de Nussbaum²⁸ ca fiind abilitatea de a vedea lumea din perspectiva celorlalți. Văzând o situație din mai multe puncte de vedere și în mai multe lumini morale, copilul poate percepe mai multe detalii și poate vedea mai multe modalități de a o înțelege și de a răspunde. Pentru Murdoch²⁹, imaginația este o chestiune de a observa și de a răspunde la realitatea altora. El face diferența dintre imaginație, care se deschide către realitatea celorlalți și fantezie, care servește propriului ego, negând sau denaturând existența factorilor altora, ca agenți morali. După Hämäläinen³⁰, imaginația morală se desfășoară pe trei niveluri în abordarea literaturii: mai întâi, personajele imaginează cum apare lumea în dimensiunile sale morale; apoi, cititorul vede acțiunea piesei din propria perspectivă, dar și din cea a personajului și a autorului; pe urmă, autorul folosește propria lui imaginație când creează personaje care văd lumea în diferite moduri. Astfel, cititul devine un fel de conversație a cititorului cu autorul și cu personajele, ale căror idei sunt luate în calcul de cel care parcurge opera.

Temele morale și valorile pe care le conțin cărțile educative pentru copii pot cultiva comportamentul prosocial și pot spori cunoștințele morale³¹. Cercetările au arătat că textele ce tratează tema empatiei au o contribuție însemnată în cultivarea compasiunii și în formarea capacității de a recunoaște și de a răspunde la nevoile celorlalți³², cele care accentuează principiul dreptății joacă un rol însemnat

²⁶ Collin, R., *Literary Study as an Education in Moral Perception and Imagination*, în *Ethics and Education*, 16(4), 2021, pp. 478–491.

²⁷ Wood, J., *Serious Noticing: Selected Essays, 1997–2019*, New York, Farrar: Straus and Giroux, 2019, p. 87.

²⁸ Nussbaum, M., *Political Emotions: Why Love Matters for Justice*, Cambridge, MA, Belknap Press of Harvard University Press, 2013, pp. 65–72.

²⁹ Murdoch, I., *Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature*, London, Chatto & Windus, 1997, p. 121.

³⁰ Hämäläinen, N., *Literature and Moral Theory*, New York, Bloomsbury, 2015, p. 54.

³¹ Rosmadi, I. M., & Isa, Z. M., *Essential elements of children's story books in Islamic pedagogy based on Al-Quran to cultivate prosocial behaviour among preschool children*, *International Journal of Education*, 2019, p. 204–214.

³² Mares, M. L., & Acosta, E., *Be kind to three-legged dogs: Children's literal interpretations of TV's moral lessons*, *Media Psychology*, 2008, p. 377–399.

în dezvoltarea unui simț al egalității între copii³³, textele literare despre perseverență sunt benefice pentru cultivarea autocontrolului copiilor³⁴, iar dilemele morale facilitează o înțelegere mai adâncă și o dezvoltare a abilităților copilului de a judeca din punct de vedere moral³⁵.

În strategiile didactice pe care cadrele didactice le creionează în scopul dezvoltării morale a elevilor de clase primare, textul literar are un loc aparte, fiind de multe ori punctul de plecare în abordarea temelor morale sau suportul pe care se desfășoară întreaga activitate. Dar, de cele mai multe ori, literatura servește formării competențelor de receptare și de înțelegere a textului literar și, plecând de aici, se constituie un cadru de discuții cu subiect moral, ce susține strategii care urmăresc formarea morală a copiilor. Multe programe educaționale se sprijină pe discuțiile dirijate de cadrele didactice, care sunt antrenante, dinamice. Un anumit set de calități îi este necesar dascălului pentru a conduce aceste dialoguri, astfel încât să fie concentrate pe valori, dar în același timp să aibă caracteristicile unor conversații spontane.

A sublinia dimensiunea morală a unui text literar înseamnă a-i face pe elevi să înțeleagă motivele și sentimentele personajelor, adică a se adresa laturii subiective a personalității școlarului. În procesul de introducere a conversațiilor instructionale în activitățile post-lectură, cadrele didactice trebuie să îndeplinească mai multe sarcini: să identifice o temă ce contribuie la dezvoltarea morală a copiilor, să faciliteze participarea tuturor copiilor din clasă, adresând întrebări și construind argumente sprijinite pe intervențiile participanților și încurajându-i să se asculte reciproc și să-și răspundă unii altora, să-i ajute pe elevi să-și clarifice gândurile, stimulându-i să dea motive și exemple, să păstreze dialogul în limitele în care copiii pot raționa ei înșiși, conform nivelului lor de dezvoltare³⁶.

Folosit pentru a capta atenția copiilor, pentru a introduce noile noțiuni sau pentru a evalua achizițiile elevilor, textul literar cu valoare morală se poate utiliza cu succes și la alte discipline școlare. La fel de util și de eficient se dovedește a fi în cazul activităților extracurriculare, creând oportunități pentru învățare la nivel moral și nu numai.

Lickona³⁷ a susținut mereu că literatura este un bun mecanism de infuzare a educației morale în curriculum. Dincolo de avantajul acesteia de a fi ușor de introdus, nu este un demers facil. Mai întâi, o asemenea înglobare presupune ca

³³ Hardy, S. A., Walker, L. J., Olsen, J. A., Skalski, J. E., & Basinger, J. C., *Adolescent naturalistic conceptions of moral maturity*, Social Development, 2010, p. 562–586.

³⁴ Gunderson, E. A., Sorhagen, N. S., Gripshover, S. J., Romero, C. M., Dweck, C. S., Goldin-Meadow, S., & Levine, S. C., *Parent praise to toddlers predicts fourth grade academic achievement via children's incremental mindsets*, Developmental Psychology, 2013, p. 397–409.

³⁵ Gibbs, J. C., Basinger, K. S., Fuller, D., & Fuller, R. L., *Moral maturity: Measuring the development of sociomoral reflection*, Routledge, 2013, p. 74.

³⁶ Clare, L., Gallimore, R., & Patthey-Chavez, G. G., *Using Moral Dilemmas in Children's Literature as a Vehicle for Moral Education and Teaching Reading Comprehension*, în *Journal of Moral Education*, 25(3), 1996, pp. 325–341.

³⁷ Lickona, T., *Moral development in the elementary school classroom*, în W. M. Kurtines & J. L. Gewirtz (eds.), *Handbook of Moral Behavior and Development*, Vol. 3, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum, 1991, p. 143–162.

dascălii să poată recunoaște dilemele, problemele morale potrivite și să le prezinte elevilor într-o manieră compatibilă cu stadiul lor de înțelegere morală. Astfel, ei trebuie să învețe să identifice care aspecte sunt pretabile să stârnească o licărire în sensibilitatea elevilor lor și să învețe să susțină o poziție dincolo de propriul lor mod de gândire, de propriile convingeri, toate acestea implicând pregătire, investiții de timp și efort. Mai mult decât atât, cadrele didactice trebuie să-și formeze abilitatea de a genera și de a conduce discuția care îmbină transmiterea valorilor cu oportunități de participare reflectivă a elevilor. Așadar, literatura furnizează conținut pentru lecții morale, dar succesul acestora este dat de elementele care ghidează implementarea eficientă a conversațiilor instructive.

Studii recente arată că manualele servesc ca agenți de transmitere a normelor sociale și culturale în paralel cu transmiterea de cunoștințe elevilor³⁸. S-a subliniat faptul că textele lor au o încărcătură care canalizează elevii în mod implicit sau explicit către valori morale. Deși un număr impresionant de cercetări empirice s-au derulat pentru a examina prezența valorilor morale în textele manualelor³⁹, încă nu sunt suficient de clare toate aspectele legate de transmiterea fundamentelor morale la clasele primare prin textele existente în manuale.

Văzută adesea ca o colecție de învățături, literatura a transmis valori dintotdeauna, având capacitatea de a modela copiii din punct de vedere moral într-o manieră câteodată involuntară, însă e necesar ca școala să exploateze aceste valențe ale ei în mod intenționat și riguros.

Referințe bibliografice

- AFASH, H., *Pedagogical Dimensions of Children Literature Fostering Learning and Development*, în *Scientific Collection «InterConf+»*, 41(185), 2024.
- ANNAS, J., *Intelligent Virtue*, Oxford, Oxford University Press, 2011.
- CARTER, A., *The Fairy Tales of Charles Perrault*, London, Penguin Modern Classics, 2008.
- CLARE, L., GALLIMORE, R., & PATTHEY- CHAVEZ, G. G., *Using Moral Dilemmas in Children's Literature as a Vehicle for Moral Education and Teaching Reading Comprehension*, în *Journal of Moral Education*, 25(3), 1996.
- COLLIN, R., *Literary Study as an Education in Moral Perception and Imagination*, în *Ethics and Education*, 16(4), 2021.
- FADIMAN, C., *Children's literature*, în *Encyclopædia Britannica*, 2017.
- FUCHS, E., & BOCK, A., *The Palgrave Handbook of Textbook Studies*, New York, Palgrave, 2018.
- GIBBS, J. C., BASINGER, K. S., FULLER, D., & FULLER, R. L., *Moral maturity: Measuring the development of sociomoral reflection*, Routledge, 2013.

³⁸ Fuchs, E., & Bock, A., *The Palgrave Handbook of Textbook Studies*, New York, Palgrave, 2018, pp. 69-70.

³⁹ Puspitasari, D., Widodo, H. P., Widyaningrum, L., Allamnakhras, A., & Lestariyana, R. P. D., *How Do Primary School English Textbooks Teach Moral Values? A Critical Discourse Analysis*, *Studies in Educational Evaluation*, 2021, p. 101044.

- GRENBY, M., *The Origins of Children's Literature*, 2014, <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/the-origins-of-childrens-literature>.
- GUNDERSON, E. A., SORHAGEN, N. S., GRIPSHOVER, S. J., ROMERO, C. M., DWECK, C. S., GOLDIN-MEADOW, S., & LEVINE, S. C., *Parent praise to toddlers predicts fourth grade academic achievement via children's incremental mindsets*, *Developmental Psychology*, 2013.
- HÄMÄLÄINEN, N., *Literature and Moral Theory*, New York, Bloomsbury, 2015, p. 54.
- HARDY, S. A., WALKER, L. J., OLSEN, J. A., SKALSKI, J. E., & BASINGER, J. C., *Adolescent naturalistic conceptions of moral maturity*, *Social Development*, 2010.
- HEMRAJ, *Moral Education through Literature with Special Reference to Novels of D.H. Lawrence*, în *Global Journal of Human-Social Science: G, Linguistics & Education*, 19(10), 2019.
- HUME, D., *An Enquiry Concerning Human Understanding*, New York, Oxford University Press, 2007.
- LEWIN, D., *Between horror and boredom: fairy tales and moral education*, în *Ethics and Education*, 15(2), 2020.
- LIANG, M., WANG, Q., & ZHOU, Y., *The Influence of Different Types of Moral Stories on Honest Behaviour in Children*, *Behavioral Sciences*, 2025.
- LICKONA, T., *Moral development in the elementary school classroom*, în W. M. Kurtines & J. L. Gewirtz (eds.), *Handbook of Moral Behavior and Development*, Vol. 3, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum, 1991.
- MANSHUR, Fadlil Munawwar, *The Function of Fables for Early Children's Character Education*, *Journal of Media & Management*, 2023.
- MARES, M. L., & Acosta, E., *Be kind to three-legged dogs: Children's literal interpretations of TV's moral lessons*, *Media Psychology*, 2008.
- MURDOCH, I., *Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature*, London, Chatto & Windus, 1997.
- NARGIS, Khan, *Role of Literature in Moral Development*, *International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL)*, Vol. 2(3), 2014.
- NICOLA, I., *Tratat de pedagogie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 135.
- NIKOLAJEVA, M., *Fantasy Literature and Fairy Tales*, în *The Oxford Companion to Fairy Tales*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- NUSSBAUM, M., *Political Emotions: Why Love Matters for Justice*, Cambridge, MA, Belknap Press of Harvard University Press, 2013.
- Olha P. TRETIAK, Liudmyla I. MELENETS, Viktoriia M. SHCHERBYNA, Olena V. POLIAKOVA, Larysa V. KRAVCHUK, *The role of instilling moral values in primary schoolchildren*, *Revista de la Universidad del Zulia*, 3ª época, Año 12, N° 35, 2021.
- OPRIȘ, D., & POPOVICI, A. O., *Study on the Level of Satisfaction and Expectations of Teachers towards the Use of Supporting Texts and Storytelling in Moral Education in Primary Education*, în *Pedagogika-Pedagogy*, 97(1), februarie 2025.
- OPRIȘ, D., OPRIȘ, M., & FÂNTÂNĂ, A., *Moral values and the quantitative dimension of the friendship relationship between adolescents*, în *ICERI2022 Proceedings*, 2022.
- OPRIȘ, D., *Valori, educație, societate. Cercetări de pedagogie aplicată*, București, Eikon, 2024.
- PUSPITASARI, D., WIDODO, H. P., WIDYANINGRUM, L., ALLAMNAKHRAH, A., & LESTARIYANA, R. P. D., *How Do Primary School English Textbooks Teach Moral Values? A Critical Discourse Analysis*, *Studies in Educational Evaluation*, 2021.

- REBOUL, O., *La philosophie de l'éducation*, Paris, Presses Universitaire de France, 1976.
- REHREN, P., & SAUER, H., *Another Brick in the Wall? Moral Education, Social Learning, and Moral Progress*, în *Ethical Theory and Moral Practice*, 27(2), decembrie 2022.
- REIMER, V. P., *Hidden children: Using children's literature to develop understanding and empathy toward children of incarcerated parents*, *Language and Literacy*, 21(1), 2019.
- ROSMADI, I. M., & ISA, Z. M., *Essential elements of children's story books in Islamic pedagogy based on Al-Quran to cultivate prosocial behaviour among preschool children*, *International Journal of Education*, 2019.
- SANDVIK, M. R., *Sport, stories, and morality: A Rortyan approach to doping ethics*, *Journal of the Philosophy of Sport*, 2019.
- SANTONI de Sio, F., *Artificial Intelligence and the Future of Work: Mapping the Ethical Issues*, în *The Journal of Ethics*, 28(3), 2024.
- SIGNES, M., KAZMIERCZAK, M., AMADO, L., ACEREDA, A., & BÁRTOLI, L., *Children's literature and education in values: Self-esteem as the basis for a resilient attitude*, *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 12(3(45)), 2017.
- VERTEL, A., KOROLENKO, V., SHAPOVALOVA, O., & BEREZIUK, T., *The Role of the Family in the Education and Upbringing of Children*, în *Cadernos de Educação Tecnologia e Sociedade*, 17(se1), 2024.
- WALKER, C. M., & LOMBROZO, T., *Explaining the moral of the story*, *Cognition*, 2017.
- WOOD, J., *Serious Noticing: Selected Essays, 1997–2019*, New York, Farrar: Straus and Giroux, 2019.

Notă:

1. Autorii au contribuții egale în elaborarea și stabilirea formei finale a articolului.
2. Autor de corespondență: Adina Popovici, adnppvc@gmail.com.